

gospodarske, obrtniške in narodne.

zhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold, za pol leta 2. gold., za četrt leta 1 gold. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 30. decembra 1874.

Obseg: Turška kuga v Istri in na Kranjskem. — Razglas gospodarjem zarad naročila semena Ruskega lanú. — Kako prešiče s pridom rediti. — Žalostne priče kmetijskega blagostanja. — O drenaži. (Konec.) — Apno pomešano s šotnim pepelom — posebno dobra zidarska malta. — Slovensko slovstvo. — Kako se je rodila ustava Avstrijska. — Kaj popoten tujec piše o Ljubljani, o deželi naši, o prebivalcih njenih in Slovencih sploh. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Turška kuga v Istri in na Kranjskem.

Komaj je ta pošast potihnila na Kranjskem, kamor je meseca septembra in oktobra iz Hrvaškega po brezvestnih barantačih zanešena bila v 17 vasi okraja Črnomeljskega, Novomeškega, Logaškega in Kočevskega in je skupaj poginilo ali pa pobitih bilo 222 goved, ovac in kóz, se je zopet pokazala 23. dne t. m. v enem hlevu v Trnovem pri Bistrici na Notranjskem, kamor jo je zanesel neki Godec iz Istre po okuženi obleki.

Ker je v Istri v okraju Volovskem na meji Kranjski veliko vasi (Dolenje, Jelšane, Rupa, Lipa, Skalnica, Klana, Lisac in Puži) okuženih, je zato nevarnost silno velika, da ne bi vsak hip se na novo prikazala na Kranjskem, in treba je po tem takem bilo z vojaško stražo zapreti mejo proti Istri.

Da se je ta pošast razširila tako hudo v Istri, kriva je nevednost ondašnjih c. kr. okrajnih zdravnikov, ki so Turško govejo kugo za navadno grižo imeli, in se po takem ni vse to storilo, kar zapoveduje postava od leta 1868.

Tako je od ene strani kriva nevednost zdravniška — od druge pa brezvestnost barantačev, ki skrivé iz kužnih krajev gonijo živino v druge in tako neizmerno nesrečo širijo iz dežele v deželo.

Kolike vrednosti je izvedeni živinozdravnik, kaže nam iznova žalostna Istra!

Naj bi se vendar naši ljudje enkrat spametovali iz toliko nadlog, ki jih prinese goveja kuga čez dežele, in sleparjem, ki iz kužnih dežel jim živino ponujajo, vselej pot pokazali — v sodnijo!

Razglas gospodarjem zarad naročila semena Ruskega lanú.

Ker bode družba kmetijska Kranjska za prihodnje leto zopet v stanu, gospodarjem našim pravo seme Ruskega lanú iz državne podpornice po nižji ceni dati, kakor je na prodaj v štacunah, — podpisani odbor pa v ta namen mora vedeti, koliko tega semena naj naroči za prihodnjo pomlad, zato vabi gospodarje, ki želijo Ruskega (Rigajskega) lanú, ki po obilnih naših domačih skušnjah veliko prekosí vsak drugi lan, naj se zadnji čas oglasijo do svečnice pismeno ali ustmeno v pi-

sarnici družbe kmetijske, da odbor po tem vé, koliko vagánov (mecnov) ima naročiti tega semena, ki pride iz daljnih krajev, da ga za spomladansko setev dobijo ob pravem času.

Glavni odbor družbe kmetijske
Kranjske.

Kako prešiče s pridom rediti.

Iz Dolenskega.

Kdor hoče prešiče s pridom rediti, naj uboga, kar so pisale naše „Novice“, da se prešičem večkrat daje oglja, bodi si kakoršno koli, se ve da je najbolje bukovno. Kedar jih pa začneš pitati, dajaj ga jim vsaki dan; zraven pa še vsaki dan kakih 4 ali 6 surovih krompirjev. To pomaga, da se hrana hitreje prebavi in kaj radi žrejo. Danes (21. decembra) sem zaklal prešiča, pol sufolka, ki je bil star 21 mesecev in 7 dni. Meril je čez pas 5 čevljev in 8½ palcev, ter je tehtal celih 6 centov. Ako bi imel s čem, bi ga bil lahko še redil, ker je neizrečeno rad žrl.

Žalostne priče kmetijskega blagostanja.

Finančni minister je v dokaz tega, kako dobro se nam godi, v državnem zboru že enkrat povdarjal „den volkswirtschaftlichen Aufschwung“ in se pri tem sklicaval na to, „kako pridno tekó davki v cesarsko blagajnico“. „Novice“ so v svojem zadnjem listu povedale, da so Notranjci vložili prošnjo državnemu zboru za milost pri iztrjevanji zemljiškega davka, ker se z njimi neusmiljeno ravna. Enak glas o tem beremo iz Krasa v „Slovcu“, v katerem se sledeče pripoveduje:

Bilo je v neki hiši ženitovanje, kar pripeljejo v tisto hišo, ki je tudi županova, skrinjo s siromaško obleko žene in petero otrok, katere mož in oče v bolnišnici čaka rešenja svojih bolečin. Vzeli so jej skrinjo z njeno in otročjo obleko zarad 8 gold. zastalega davka. Župan in gospodar, poznavši žalostne razmere one družine, poprosi nazoče svate, ki so v tem trenutku zložili znesek zastalega davka, in sam izvrševalec uradnik, kateri je po višjem povelju le nerad spolnoval ono težavno opravilo, je, čast mu bodi! priložil dva forinta; in ubogi revi je po zbirki ostalo še 90 soldov, da je kupila živeža svojim bolnim in sestradanim otrokom.

V neki drugi vasi je pred nekaj časom gospodar bil za smrt bolan; starejši sin v nezavednosti, mlajši hi-

rajoč več let, je pred nekimi dnevi zapustil dolino solz. Gospodinja pri majhnih otrocih je leto in dan redila dva prešička, upaje si s tem kaj pomagati. Pride v vas črna vojska, vzame oba, prodá za zastane davke za 23 gold.; čez mesec bi se bila za 70 gold. lahko prodala. — Pomagaj si potem kmetič, ki veš, da nad teboj biva paša z 2000 gold. plače itd.“

O drenaži.

Spisal Fr. Kuralt.

V. Izpeljavanje drenaže.

(Konec.)

Po dovršeni jarkov počne se polaganje ceví. To delo je skoraj najvažnejše pri celi drenaži. Ako ceví niso dobro položene, lahko se zamašé ter drenaža nima potem nobene veljave. Ceví naj se položé poleg jarkov, ter se počnejo pokladati na najvišem mestu, da se voda lahko odteka in delo ne zaprečuje. Za polaganje ceví služi za to napravljena železna kljuka, katera se v cev vtakne in z njo cev na dno položi. Ko je položena prva cev, natakne se na kljuko druga ter se položi poleg prve cevke tako, da je stik (spah) popolnoma, namreč da ni nobene špranje med njim. Ako se pa druga cevka ne stika koj popolnoma s prvo, se nekoliko časa vrti in poskuša, in ako se dobro v stik staviti ne more, se vzame druga, katera se bolj spaja s prvo cevko. Malokaterokrat so pa cevke popolnoma ravne, navadno so vsled žganja nekoliko krive. Paziti je zatoraj posebno treba na omenjeni zavinek, da se nikdar ne položi cev tako, da bi bil zavinek navzgor ali navzdol, ampak vedno na strani. Če zavinek pride navzgor ali navzdol, spah ni nikdar popolnoma in ceví se celó lahko zamašé ter zaprečujejo potem odtek vode. Okoli stika dveh ceví natakne se navadno obodek (šticeľj) po 3 — 4 palce dolg, da se ceví ne zamašé tako lahko. Rabijo se pa tudi ceví brez obodka, ki so tako narejene, da se ena v drugo popolnoma sklada. Take ceví imajo mnogo bolj stalno lego, kakor pa one z obodkom, ki samo na teh obodkih slonijo, ter se vsled tega pri zagrinjanju jarkov tudi lagleje razdrobijo. Ako leži katera cev više od druge, potlači se nekoliko s kljuko v zemljo, da se s sosedno cevko dobro stika, ravno tako se s cevko nekoliko zemlje podloži, ako leži ena cev niže od druge sosedne ceví. Polaganje ceví izroči naj se vedno delavcu, kateri je že navajen, ker tak delavec polaga mnogo boljše in hitrejše, ker lahko en dan 800—1000 cevk položi.

Ko so ceví položene, začnejo se jarki zametavati ali zagrinjati. Nekoji imajo običaj, da pred ko jarke zamečejo, na stike cevk polagajo slamo, listje ali pa rušo, misleč, da ceví boljše držé. Ali ravno to včasih daje povod, da se cevke zamašé. V rušah mnogokrat nahaja se zrnje ali pa korenine različnih plevnatih rastlin, katere se počnejo razvijati, ter segajo s koreninami med stikom v ceví, ter jih zamašijo. Tudi nastane okoli ceví nekoliko praznega prostora, ker se s slamo in listjem ne more tako zadelati, kakor pa, ko se zrahljana zemlja na nje nameče. Ta prazni prostor pa postane vedno širokeji, ker polaga na cevíh s časom segnjije. Cevke zgubijo vsled tega stalnost, ter jih tlak vode lahko premakne, in odtok vode se s tem zapreči. Najboljši je, da se take polage opusti, ter že pri polaganji cevk pazi na to, da med cevkom ni nobenih špranj, ampak da se dobro stikajo. Zemlja spušča se le polagoma na ceví, da se ne premaknejo, ter se mora tudi paziti, da ni debelega kamenja vmes, da se ceví ne razdrobé. Ko so jarki zametani, povleče se s kakim težkim valjkom, da zemlja zopet dobí vodoravni površaj.

To so kratka načela, po katerih se dá odpeljavati voda po drenažnih cevíh. Dragi gospodarji! sprevidite enkrat korist odpeljavanja vode iz vaših lepo ležečih travnikov. Stroški, katere vam povzroči tako delo, povrnili se vam bodo že prvo in drugo leto z obilnimi in dobrimi pridelki. Mnogo veči pa postanejo pridelki še le kasneje, ko se zemlja lahko in o pravem času obdelava. Ako izpeljavate drenažo na kakem večem zemljišči, vzemite si v pomoč izvedenca v tej stroki, da vam naredí načrt, po katerem se potem lahko izpeljava. Drenažne ceví pa dobite pri g. Netu v Kokri na Gorenškem.

Obrtnijske stvari.

Apno pomešano s šotnim pepelom — posebno dobra zidarska malta.

Obilne skušnje v novejšem času so pokazale zidarjem neprecealjivo dobroto take malte (moltra), v kateri je apno pomešano s šotnim pepelom (Torfasche). Ométi s tako malto prestopijo vremenske uime na prostem veliko bolje kakor z navadno malto.

Ker te skušnje na Nemškem so pri nas še malo znane, naj jih povemo našim gospodarjem in zidarjem, vsaj šôte (Torf) imamo v Ljubljani in okolici njeni na tisoče centov.

Ta malta pa se napravi tako le:

Ko je zidar apno ugasil v primerno veliki trugi in mu je vode prilil toliko, da je apno zeló redko, potem naj dodá dvakrat toliko šotnega pepela, ki je bil, kakor apno, ugašen; šotni pepel pa mora bele barve biti ali pa belo-rumene. Ko je zidar tako napravljeno apno in šotni pepel dobro vkup pomešal, naj spusti to mešanico v apnenico.

S tako mešanico naj ravná tako, kakor z navadnim apnom, ko ga s peskom podeluje v malto.

Posebno dobra in trdna malta, narejena iz enega dela apna in 8 do 10 delov šotnega pepela, je za omét ilovčenega zidovja, katerega se le samo apnena malta težko drží, če zidovje stoji na prostem in je izpostavljeno vsakoršnemu vremenu.

Še posebno dobra je taka malta pri strehah z opeko (ceglo) kritih in kjer se korci ali žlebniki (Hohlziegel) na strešje pokladajo. S tako malto vdeleni cegli in korci se trdno držijo vkljub vremenskim uimam več let, ko je nasproti z navadno malto vzidanih vsako leto treba popravljati. Malta s šotnim pepelom trdno drži kakor kamen.

Omeniti moramo le še to, da se mora šotni pepel zmirom na suhem imeti.

Politične stvari.

Kako se je rodila ustava Avstrijska.

Cesarska diploma od 20. oktobra leta 1860 imela je podlaga biti ustavi (konstituciji) taki, s katero bili bi vsi narodi našega cesarstva zadovoljni in ono ostalo bi bilo enota, ne pa popolnoma razklana na dvoje, kakor je zdaj, v Avstrijo in Ogersko.

Kakor grof Goluhovski ni znal oktobersko diplomo izvršiti tako, da bi bil federalizem, ki je bistvo oktoberski diplomi, posameznim deželam in narodom Avstrijskim in vsem njihovim stanovom pravičen, oživil deželne ustave, tako je tudi Schmerling, ki je za Goluhovskim ministersko krmilo v roke dobil, pokvaril duh oktoberske diplome z februarско ustavo, ka-